

VLIV SOCIOEKONOMICKÝCH PODMÍNEK NA FORMOVÁNÍ POPULARITY

SANTA MUERTE V MEXIKU

PŘEDKLÁDANÉ V ROCE 2024 NA ÚSTAVU FILOSOFIE A RELIGIONISTIKY FF UK

Autor: Tomáš Studenovský

Předkládaná bakalářská práce se zaměřuje na fenomén Svaté Smrti čili Santa Muerte (SM) v Mexiku a to z hlediska formování její popularity od původně marginálního kultu k široce oblíbené patronce, jejíž dosah je srovnatelný s jinými, oficiálními katolickými svatými (např. Panna Maria Guadalupská). Práce se na základě analýzy širších socio-ekonomických jevů snaží ukázat, jaké faktory hrály v tomto procesu důležitou roli.

Ovšem, je nutné hned na začátku zdůraznit, že těchto cílů se práci nepodařilo příliš dosáhnout. Jak se pokusím v jednotlivých bodech podrobněji argumentovat, práce velmi často klouže po povrchu, opomíjí důležité souvislosti i fakta, je na mnoha místech zmatečná a celkově působí velmi neučesaným dojmem.

Bohužel jsem tyto závady neměla jak ovlivnit: po první lednové konzultaci, ve které jsme se dohodli, jakým směrem se má práce odvíjet, se diplomant v komunikaci odmlčel a kontaktoval mě až 28.7. s již hotovou bakalářskou prací. V důsledku nedostatku času (práce byla odevzdána 13.8.) se s ničím zásadním (práce s prameny, teoretický aparát) tou dobou nedalo již hnout.

1) Struktura argumentace: 4/8

Struktura práce je přehledná a jasně v úvodu deklarovaná. Po úvodu, ve kterém autor práci představí, se přesouvá k představení fenoménu SM, zmíní její historický kontext a teorii vernakulárního náboženství, které je pro její pochopení klíčové. Následuje stručný popis mexických reálií z hlediska náboženské, ekonomické a bezpečnostní situace. Klíčovou kapitolu v tomto ohledu představuje „Formování popularity“, kde se autor snaží v jednotlivých podkapitolách vysvětlit, co SM svým následovníkům nabízí a jaké mezery v „kompetitivním náboženském trhu“ vyplňuje. Závěr je ryze kompilační, sympatické je autorovo poslední zamyšlení se nad možným dalším vývojem.

Nicméně při bližším pohledu se tento na první pohled konzistentní obraz začne rozpadat. Nejenže jednotlivé odstavce v kapitolách mezi sebou ne vždy navazují, v textu se objevují i stopy po přesouvání různých pasáží (např. „Následovníci Santa Muerte pocházejí ze všech vrstev společnosti. Historicky to bylo jinak, jak již jsme v úvodu uvedli“ (s. 7). Až na to, že ještě neuvedli.) Obsahové vnitřky kapitol také bohužel spíše klouzají po povrchu, než aby se pokusily o plastické vyobrazení tohoto fascinujícího fenoménu:

- Úvodní kapitola vůbec nevysvětlí, jakým způsobem autor pracoval s prameny (viz „práce s prameny“).

- Kapitola o Santa Muerte také není nijak důsledná: autor nevyjmenuje ani většinu jmen SM, jejich atributů, se kterými bývá vyobrazována (např. globus); chybí zde základní popis rituální praxe. Práci schází i kontext dalších mexických svatých, včetně zdůraznění podobnosti SM s Pannou Marií. V práci je sice opakovaně zmiňována její historická vazba na původní náboženství Aztéků, ale úplně opomenuté zůstává otázka evropského vlivu i pan-latinskoamerického kontextu, protože různých podobných postav je po Latinské Americe roztroušeno bezpočet.

V historickém kontextu je opět naprosto opomenut hlubší kontext: pohnuté dějiny katolické církve v Mexiku 20. století, stejně jako pozdější reformující proudy v rámci katolické církve (*teología de la liberación, teología india*) nebo hnutí katolické charismatické obnovy byly klíčové pro možnost vzniku SM a jejího rozšíření. Nic z toho v textu není ani naznačeno.

Kapitola o vernakulárním náboženství je jediná teoretičtější pasáž celé práce. Nicméně není jasné, jak do tohoto konceptu zapadá SM, autor o ní totiž na různých místech mluví jako o „náboženství“ (s. 19, 25), „ukázce vernakulárního náboženství“ (s. 24) nebo o kultu (s. 19). Vernakulární náboženství dále spojuje s „lidovým náboženstvím“ (s. 8) Také nerozumím tomu, proč autor opakovaně mluví v plurálu o „vernakulárních náboženstvích“, např. „Santa Muerte si v současnosti vybudovalo (*sic!*) silnou pozici v oblasti vernakulárních náboženství v posledních dvou dekadách.“ (s. 27). V žádném anglickém prameni se ovšem nikdy plurál nevyskytuje (vždy pouze *vernacular religion*).

Konečně, v kapitole Formování popularity autor nepracuje s téměř žádnou teoretickou literaturou, vychází pouze ze svých poznámek k jednomu dokumentu o SM (viz práce s prameny).

Mé otázky:

- Jak se autor vypořádá námitkami k absenci širšího historického a kulturního kontextu? A proč v textu není ani zmínka o Chrámu sv. Smrti v Los Angeles, který dokonce na nějaký čas v roce 2003 získal registraci oficiální náboženské organizace?
- Jak chápe autor koncept „vernakulární náboženství“? A jak do toho zapadá SM?

2) Formální úroveň: 2/8

Formální úroveň práce je bohužel velmi špatná, mým četným návrhům k opravám navzdory. Jazyk práce působí jako neobhospodařovaný sad: myšlenky splašeně utíkají v podivně dál a dál rozvíjených větách, nebo se schovávají za nabobtnalými souvětími. Text obsahuje řadu pleonasmů, floskulí a redundantních opakování, které nepřinášejí nové informace. Občas věty nedávají smysl (např. s. 18) nebo nedrží správný slovosled (s.16). Autor velmi ledabyle používá čárky, občas na konci vět chybí tečky, v terminologii je nejednotný (viz moje výtky ke konceptu „vernakulární náboženství“).

Úroveň úpravy poznámek pod čarou i bibliografie je také nedostatečná. Poznámkový aparát je naprosto nesjednocený, se zbytky různých odsazení vzniklých kopírováním. V textu chybí odkazy na zdroje, např. SM „patří mezi nejsilnější a nejrychleji rostoucí náboženství.“ (s. 5) a autor se místo podložení svých myšlenek nějakým zdrojem dopouští spekulací („Podle mého názoru..“, s. 17; nebo: „V katolicismu tento princip [do ut des, pozn. H.D.] taktéž funguje, oběť Bohu může křesťan vyjádřit několika způsoby, ale ty nemusí být na první pohled tak zřetelné.“ (s. 17). Viděl autor někdy mexický kostel zevnitř?

3) Práce s prameny: 2/8

Práce s prameny představuje ústřední problém celé práce. Pro bakalářskou práci nevádí, že se autor nesoustředil na primární prameny, ale používal je ilustrativně, nicméně není vůbec jasné, proč si vybral pouze jeden, patnáct let starý dokument, ve kterém náhodní účastníci z davu vypovídají v půlminutových slotech o svých náboženských motivacích. Obzvláště, když o něm autor hovoří jako o „klíčovém a výchozím bodě“ (s. 5) své analýzy, by jeho zvolení stálo za komentář. Vždyť filmového, obrazového i textového primárního materiálu je plný internet.

Co se týče sekundárních pramenů, čerpat z práce A. Chesnuta považují za dobré rozhodnutí. Nicméně si nejsem jistá, zda autor tuto v celém textu práce klíčovou monografii (*Devoted to Death*, 2012) opravdu důkladně prostudoval: Jak je možné, že se až na jednu výjimku odkazuje pouze k úvodu knihy a jak je možné, že mu naprosto unikly tak zásadní informace jako je role milostné magie (historicky první doména SM) nebo role SM v právním systému (SM není

jen patronkou těch, kteří zákon porušují, ale i těch, kteří zákon vymáhají či naplňují, tedy policistů, soudců a právníků nebo sociálních pracovníků).

Autor si pak v závěru své práce posteskl, že úkol zmapovat socio-ekonomické faktory, které ovlivnily popularitu SM, byl těžký, a konstatuje, že „podobnou otázku si ještě v tomto rozsahu žádný z autorů...nekladl.“. To není ovšem pravda. Literatury, která by vliv socio-ekonomických faktorů na náboženství tematizovala, je samozřejmě celá řada, akorát je obecnějšího charakteru (např. Gauthier). Zároveň existují i práce, které se sice nevěnují konkrétně SM, ale které se podrobně zabývají náboženstvím a socio-ekonomickými podmínkami v latinskoamerickém kontextu (např. Chesnut, který jinak sloužil autorovi jako ústřední sekundární pramen).

Moje otázky zní:

- Proč při tak dynamickém vývoji nesáhl diplomant po novějších primárních materiálech, které se snaží o hlubší porozumění a dávají jednotlivým následovníkům větší prostor?
- Proč jsou v celém textu naprosto opominuté španělskojazyčné prameny? I přes jazykovou nevybavenost přeci není problém v době velmi výkonných překladáčů nechat si texty přeložit...
- Jaké důkazy snesl autor pro tezi, že Santa Muerte není jen patronkou kriminálních živlů? A proč opominul milostnou magii a nedal příliš prostoru pro jinak velmi důležitý léčitelský aspekt SM?
- Proč v textu naprosto chybí teoretičtější zaměřené práce, které objasňují vztah mezi náboženstvím a socio-ekonomickými podmínkami nebo ty, které se zabývají specifiky latinskoamerického náboženského prostoru?

4) Vlastní přínos: 2/8

Oceňuji autorovu snahu pochopit fenomén SM v širším kontextu a snahu zachytit dynamiku vztahu náboženství-společnost, což je jistě nelehký úkol, který ale zároveň vyžaduje slušný přehled v celé paletě teoretické literatury. Vzhledem k její absenci (viz „práce s prameny“) v celém textu soudím, že na mnohé závěry autor přišel jednoduše sám tím, že o věci intenzivně přemýšlel.

Je o to větší škoda, že místo, aby se postavil na záda obrů, kteří o SM psali před ním a svůj intelekt napnul směrem k svěží syntéze, promrhal autor energii na budování základů, které nebylo třeba budovat. Skvělým příkladem této promarněné příležitosti je autorova poznámka o nárokovosti církve na své členy výměnnou za „transcendentální ochranu“. Tuto myšlenku podrobně rozpracoval např. Chesnut, *Competitive Spirits*, 2003.

5) Obecný přesah práce: 1/8

Vzhledem k úrovni zpracování, práce bohužel kvalit zajímavých pro jiné vědní oblasti nedosahuje. Jedinou snahou překročit rámec úzce vymezeného pole práce je identifikace Santy Muerte s vernakulárním náboženstvím, která tím pádem může sloužit jako dobrý příklad tohoto teoretického konceptu. Přitom témat, která by se dala v práci sledovat je opravdu mnoho, namátkou: role genderu, náboženský synkretismus nebo vliv neoliberalismu na žitou náboženskou praxi.

Celkové hodnocení: 11 bodů

Práci přes všechny výtky navrhuji přijmout k obhajobě, avšak hodnotím ji 11 body, tedy *dobře*.